

PROTOCOLO DE IDENTIDADE DE XÉNERO

1. XUSTIFICACIÓN:

A escola cumpre una función social moi importante na formación integral das persoas, nun momento especialmente sensible do desenvolvemento infantil e xuvenil. Neste sentido, educar no respecto á diversidade afectivo-sexual forma parte inherente da formación integral da infancia, ligada a valores como igualdade/ pluralidade/diferencia/respecto. A diversidade é unha realidade tanxible que se vive na escola, polo tanto, é un valor positivo que se debe aprender desde as etapas iniciais.

Unha escola verdadeiramente inclusiva, como a proposta desde a lexislación, ten que respectar a identidade de cada persoa e normalizar calquera situación.

A Xunta no 2016 elaborou un protocolo col que poñer a disposición dos centros medidas tendentes a guiar as actuacións en materia organizativa e de resposta do sistema educativo para garantir a igualdade de trato e combater a discriminación por razóns de diversidade afectivo-sexual e identidade sexual.

A partir de estas recomendacións, o centro establece no seu Plan de Convivencia as medidas particulares necesarias para garantir o libre exercicio da identidade sexual de todos os membros da comunidade educativa. Prestando una especial atención ós menores de idade, así como garantir que todas as normas/medidas e actuacións previstas no Plan de Convivencia e nas NOFC do centro se redacten cunha perspectiva de xénero que garanta la diversidade afectivo-sexual e de identidade sexual.

Unha vez aclarada a necesidade deste documento que formará parte do Plan de Convivencia do nos IES, resulta imprescindible realizar unha breve aclaración conceptual:

- *IDENTIDADE DE XÉNERO: sentimento íntimo de identificación como home ou muller, independentemente dos seus xenitais ou dotación cromosómica da persoa.*
- *IDENTIDADE REXISTRAL: é a que se fai no momento do nacemento.*
- *TRANSEXUALIDADE: situación na que se encontran as persoas con identidade rexistral que non coincide coa súa identidade de xénero.*
- *CISEXUALIDAD: situación na que se encontran as persoas nas que coincide a identidade rexistral e de xénero.*
- *ORIENTACIÓN SEXUAL: é la atracción emocional, romántica, sexual o afectiva cara outras persoas.*

A condición de persoa transexual é un fenómeno biolóxico innato (a identidade de xénero residen no cerebro, formándose ós 3-4 anos. Unha vez determinada, é invariable, non é deliberada nin un trastorno mental ou de comportamento. É unha condición coa que se nace, que pode manifestarse a partir dos 2 anos y medio.

A identidade de xénero de cada persoa é vivida de forma única e individualizada, polo que non podemos abordar esta cuestión desde a homoxeneidade. Por elo as necesidades de apoio y acompañamento, tanto organizativas como educativas, serán diferentes en cada persoa.

A manifestación en menores de desconformidade coa súa identidade de xénero poden supoñer unha situación de especial vulnerabilidade e chegar a provocar problemas como o rechazo social o incluso acoso, que incide en las experiencias educativas.

Estas situacións poden desembocar en abandono escolar tempera con repercusións negativas no futuro persoal e profesional.

2. MARCO LEGAL

- Constitución Española de 1978.
- Declaración Universal do dereitos humanos.
- Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa, na que por primeira vez se aborda no plano legislativo o tratamento de situacións de acoso, partindo da definición destas situacións de acordo cos criterios xeralmente admitidos pola comunidade pedagóxica e inclúe a problemática derivada do mal ou inadecuado uso das novas tecnoloxías e, ademais, recóllense os principios de protección integral das vítimas e de primacía do interese e protección destas no tratamento do acoso escolar.
- Decreto 8/2015 polo que se desenvolve a lei 4/2011 de convivencia e participación da comunidade educativa.
- Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación.
- Protocolo xeral de prevención, detección e tratamento do Acoso escolar e Ciberacoso editado pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria; coa finalidade de establecer unhas pautas comúns de actuación.
- Instrucións do 31 de xaneiro de 2014, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa; elaboradas co propósito de trasladar o Protocolo Xeral e de facilitar a súa aplicación nos centros educativos sostidos con fondos públicos da Comunidade Autónoma de Galicia.
- Lei 3/2007 para la igualdade efectiva entre homes e mulleres.
- Lei 2/2014 por la igualdade de trato y no discriminación de lesbianas, gay, transexuais, bisexuais e intersexuais de Galicia. Que inclúe unha mención expresa á eliminación de calquera indicio de discriminación que poida apreciarse no sistema educativo, entre outras, por razóns de identidade de xénero.
- Lei 4/2023, do 28 de febreiro, para a igualdade real e efectiva das persoas trans e para a garantía dos dereitos das persoas LGTBI.
- Lei orgánica 8/2021 de protección integral á infancia e á adolescencia fronte á violencia.
- Orde do 23 de agosto de 2023 pola que se establece a figura da persoa coordinadora de bienestar e convivencia nos centros docentes de Galicia.

3. DIAGNÓSTICO DE NECESIDADES

Tendo en conta que este documento formará parte do Plan de Convivencia do centro e que este apartado figura en dito documento, compre recorrer ao mesmo.

Non obstante, atendendo as peculiaridades deste , creo necesario destacar o seguinte:

- Nos cursos pasados tivemos un número moi pequeno de alumnos/as transexuais.
- Contamos cunha asociación, que oferta obradoiros que debe asumir o centro educativo e apoio individual o alumnado e familia (neste caso gratuíto), que colabora con nos na organización de actividades a prol da diversidade sexual.
- Nin na nosa Biblioteca, nin na do Concello, existe material, actualizado nin axeitado, acerca da diversidade sexual.

- A formación do noso profesorado no campo da sexualidade, a diversidade afectivo-sexual e a identidade sexual é deficiente.
- Non contamos con información acerca de como se concibe a diversidade afectivo-sexual e a identidade de xénero na familia, no profesorado e na contorna.
- O noso alumnado non comprende a diferenza entre identidade de xénero e identidade rexistral, ou entre transexualidade e cissexualidade; motivo polo que levamos varios cursos traballando nas horas de titoría de 3º ESO esta temática (a través do Plan Proxecta QUÉROTE + e das charlas que oferta o centro sobre Educación Afectivo-Emocional a cargo dunha psicóloga e sexóloga para 3º e 4º ESO). Así como unha charla sobre estereotipos e a realidade das persoas LGTBI+ impartida por un responsable da Asociación ARELAS, tamén para 3º ESO.
- As actuacións que se estaba a desenvolver no centro en relación a Educación Sexual son os obradoiros, impartidos pola psicóloga e sexóloga Arola Poch, para alumnado de 3º e 4º ESO, a participación no Plan Proxecta QUÉROTE +, e as charlas que imparte a Educadora Social da Unidade de Prevención de Drogodependencia de Monforte.

4. OBXECTIVOS

- Aceptar a diversidade afectivo-sexual como unha realidade social.
- Recoñecer a transexualidade como un fenómeno biolóxico innato.
- Desenvolver a propia autonomía e a identidade persoal con independencia do sexo.
- Recoñecer e integrar á diversidade, en particular a sexual, como valor e riqueza.
- Potenciar o valor da afectividade, sensibilidade, emoción, bondade e tenrura con independencia do sexo.
- Descubrir a igualdade de posibilidades e a equivalencia nas aportacións de homes e mulleres.
- Aceptar, valorar e respectar as características das outras persoas sen deixarse influenciar por actitudes discriminatorias.
- Colaborar na construción e desenvolvemento dunha sociedade ou relacións interpersoais baseadas no recoñecemento e respecto á individualización, singularidade e ós dereitos de toda persoa.
- Identificar e realizar unha análise crítica das manifestacións sexistas ou discriminatorias que se produzan na linguaxe, ambiente social e cultural, na publicidade, nos medios de comunicación,...

5. PAUTAS DE ACTUACIÓN:

- Cando se comunique por escrito ao centro educativo dunha identidade de xénero diferente da que foi asignada no nacemento, tomaranse as medidas necesarias para garantir os dereitos que lle asisten, así como un adecuado proceso de acompañamento e apoio no ámbito educativo.

O equipo directivo trasladará inmediatamente esta información á XDO para que se analice o caso e actívense os recursos que poidan ser necesarios en materia de orientación e apoio, dentro da atención á diversidade e na atención ao principio de inclusión.

- Cando os servizos de saúde realicen a valoración neste sentido dun menor de idade escolarizado, a través da F e co seu consentimento, poderá remitir ao centro educativo aquela información e orientación que estime oportunas en materia de saúde

biopsicosocial e que considere relevantes no contexto educativo. Ademais poderá iniciarse, sempre de acordo coa familia, procesos de coordinación.

- **ACTUACIÓNS A LEVAR A CABO POLO DEPARTAMENTO DE ORIENTACIÓN:**

- Cando sexa informado dunha situación de identidade de xénero diferente da asignada no nacemento, facilitará nun primeiro momento orientacións sobre:
  - A comunicación da situación á dirección do centro, por escrito, para activar as medidas que sexan procedentes.
  - Recursos sociais e sanitarios que están a súa disposición, no caso de que a familia ou persoa interesado necesite apoio ou axuda en este ámbito. Realizará, con autorización da familia, unha avaliación psicopedagóxica mediante a cal se poderán detectar posibles n.e., que plasmará en informe psicopedagóxico. Este informe recollerá as orientacións e atención á diversidade apropiadas (dirixidas tanto ao alumnado como aos restantes membros da comunidade educativa) de acordo coa normativa en atención á diversidade, o plan de convivencia do centro e as orientacións nesta materia.
- Cando un alumno menor de idade, non emancipado, comunique esta situación ao centro sen coñecemento da súa familia, o centro educativo facilitará ao devandito alumno o seu apoio e mediación na comunicación coa familia, así como o acceso aos recursos sociais e sanitarios que correspondan.
- Cando na actitude da familia ou algún membro da comunidade educativa, detéctense claramente indicadores de malos tratos por identidade de xénero do menos, activaranse as actuacións previstas con carácter xeral nos instrumentos de convivencia do centro (PC e NOFC) e, no seu caso, nos protocolos de atención aos malos tratos infantís.
- DO, conxuntamente co profesorado, adoptará medidas para a información e formación da comunidade educativas coa finalidade de que o menor poida desenvolverse nun ambiente e contexto libre de prexuízos e que promova a paz social, con particular énfase no coñecemento e respecto á realidade transexual.

MEDIDAS DE ATENCIÓN Á NECESIDADE DO/A MENOR:

- Se calquera membro do persoal docente observa nun alumno/a manifestacións ou comportamento repetidos e prolongados no tempo que revelen unha expresión de xénero ou identidade sexual que puidese non coincidir co sexo asignado no nacemento, sen que a familia advertise nada ao respecto, debe informar á dirección do centro. A dirección, xunto co titor, e co apoio do DO, establecerá unha reunión coa familia para abordar a situación percibida, poñéndose á disposición da familia a información necesaria para abordar esta situación de diversidade.
- Unha vez realizada a manifestación expresa ao centro, e o informe psicopedagóxico, a dirección establecerá unha reunión de coordinación co alumnado e familia, XDO e titor/a. Nesta reunión, conxuntamente, e dando a mellor resposta posible ás necesidades específicas de apoio educativo no marco do Plan de convivencia do centro, estableceranse as medidas organizativas de aceptación/respecto no centro e de atención que se precisen, que serán adoptadas en exclusivo interese do menor.

- Se algún dos representantes legais do menor opuxécese á adopción destas medidas, a dirección tomará as medidas precisas que garantan o respecto ao interese superior do menor.
- Unha vez establecidas as medidas, daranse traslado da seguinte maneira:
  - o Titor/a traslada ó equipo docente as cuestións relevantes e as súas funcións.
  - o Na reunión do Claustro comunicaranse todas aquelas medidas que afecten á totalidade dos docentes.
  - o A secretaría do centro trasladará a información estritamente necesaria ó persoal non docente.

MEDIDAS ORGANIZATIVAS:

- Da cordo cos principios de igualdade e inclusión, non se realizarán no centro actuacións diferenciadas por sexo.
- A comunidade educativa dirixirase ó alumnado obxecto deste protocolo polo nome que se acorde na reunión indicada con anterioridade. Tamén se utilizará ese nome en documentación non regulamentada legalmente.
- Facilitarase ó alumnado o acceso ós vestiarios ou aseos que corresponda co xénero co que se sinte identificado. A tales efectos adoptaranse as medidas organizativas que se estimen.
- Garantirase o dereito a elixir a súa propia imaxe e a adaptala ó xénero que sente como propio.
- O centro comprométese a difundir a realidade sobre a identidade de xénero entre a comunidade educativa.
- O centro garantirá o dereito a privacidade do alumnado implicado.
- Na reunión de coordinación sinalado con anterioridade, o centro determinará como proceder no tránsito do alumnado (adaptando dita forma de actuar as necesidades particulares de cada alumno/a).

MEDIDAS PARA A INFORMACIÓN E FORMACIÓN DA COMUNIDADE EDUCATIVA:

- Actuacións de información e sensibilización sobre a diversidade sexual e de xénero dirixidas o alumnado, con especial atención ó recoñecemento e normalización da realidade transexual; incluíndo actividades de autoconecemento, coñecemento mutuo, empatía, aprecio e comunicación para favorecer a cohesión do grupo. Todas estas actuacións enmárcanse dentro do PAT.
- Dotar a biblioteca do centro de material sobre diversidade sexual accesible para os diversos membros da comunidade educativa.
- Sensibilizar ao profesorado sobre a necesidade de formarse, a través de plans de formación ou da realización de actividades formativas, en relación a diversidade sexual e moi especialmente acerca da realidade transexual.

MEDIDAS DE PREVENCIÓN, DETECCIÓN E INTERVENCIÓN ANTE POSIBLES CASOS DE DISCRIMINACIÓN, ACOSO ESCOLAR, VIOLENCIA DE XÉNERO OU MALTRATO INFANTIL POR IDENTIDADE DE XÉNERO:

Calquera membro da comunidade educativo está obrigado a informar da existencia dun posible caso de discriminación, acoso escolar, violencia de xénero ou maltrato infantil froito da identidade de xénero da persoa. O centro dispón de formularios de rexistro de ditos casos

no Plan de Convivencia do centro e nos protocolos de Acoso escolar e Ciberacoso, así como o protocolo de prevención da violencia de xénero.

Neste documentos tamén se indican o procedemento a seguir para confirmar a existencia de dita situación e as actuacións que serán precisar levar a cabo.

No caso de confirmar que estamos ante unha conduta contraria a convivencia no centro aplicaranse as medidas recollidas nas NOFC.

O centro tamén porá en coñecemento dos organismos externos que corresponda, aqueles casos que requiran da intervención de ditos organismos.

6. AVALIACIÓN E SEGUIMIENTO

Unha vez aplicado é preciso avalialo, para elo compe apoiarnos nos criterios de avaliación. Algúns dos cales poden ser:

- Satisfacción dos implicados/as.
- Incremento das relacións de amizade/ compañeirismo entre o alumnado.
- Diminución dos conflitos interpersoais.
- Adecuación da información proporcionada á alumnado, profesorado e familias acerca do protocolo de identidade de xénero.
- Incremento da participación dos diferentes membros da comunidade nas actuacións preventivas desenvolvidas.
- Adecuación das actividades e recursos empregados.
- Sensibilización de toda a comunidade educativa en temas relacionados coa diversidade sexual.

Esta avaliación non só é preciso realizala ao finalizar cada curso académico, senón tamén durante o desenvolvemento do mesmo, e se debe dirixir tanto á consecución dos obxectivos propostos como ó deseño, desenvolvemento e implementación do protocolo establecido.

Algúns instrumentos que podemos utilizar son: cuestionarios, entrevistas, observación, protocolos, análise de tarefas,...

Os procedementos que podemos utilizar son: a autoavaliación e a coavaliación.

Os responsables da avaliación son todos os que interveñen de forma directa: profesorado responsable da atención e apoio á presunta vítima, profesorado responsable da tramitación, titores/as, equipo directivo, departamento de orientación, alumnado e profesorado (implicado e non implicado en posibles situacións de acoso ou ciberacoso). E entre os axentes externos: familias, servizos sociais do concello,...

Contamos coas enquisas que, desde Vicedirección, debe cubrir o alumnado e a avaliación da titoría que desde o D.O. se vai realizar a finais de cada curso. Así mesmo o profesorado titor debe entregar a Orientadora unha avaliación trimestral da titoría coa que tamén se poderá obter información útil de cara a posibles modificacións.

O remate de cada curso escolar a Comisión de convivencia valorará a efectividade ou non deste protocolo, realizando as propostas de mellora que considere oportunas.

7. BIBLIOGRAFÍA:

- Varios (2017). *Protocolo educativo para garantir a igualdade, a non discriminación e a liberdade de identidade de xénero*. Xunta de Galicia.
- LÓPEZ SÁNCHEZ, F. (2013a) Identidad sexual y orientación del deseo en la infancia y adolescencia. En AEPap ed. Curso de Actualización Pediatría.
- LÓPEZ SÁNCHEZ, F. (2013b) Identidad del yo, identidades sexuales y de género. En
- MORENO Y PUCHE. Transsexualidad, adolescencias y educación.
- Guía didáctica “Somos como somos: 12 inclusiones, 12 transformaciones”, CCOO Enseñanza.
- Guía “Abrazar la diversidad: propuesta para una educación libre de acoso homofóbico y transfóbico”. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.
- “Acoso escolar (y riesgo de suicidio) por orientación sexual e identidad de género: Fracaso del Sistema educativo.” Madrid, FELGTB.

8. CONCLUSIÓN:

A educación afectivo-sexual, en especial o relativo á identidade sexual, así como a diversidade sexual, son disciplinas necesarias no ámbito educativo, polo cal é imprescindible proporcionar información e formación a toda a comunidade educativa, e favorecer entre o alumando a aprendizaxe e a práctica de valores baseados no respecto ás diferencias e na tolerancia e a sexualidade, co fin de evitar situacións incómodas, humillantes e incluso acoso ou transfobia cara ó alumnado LGTBI+.